

УДК 655.3.066:324

Юрій Бондар,

доцент кафедри видавничої справи та редагування
Інституту журналістики Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
кандидат політичних наук

Книга і вибори

У статті розглянуто питання використання книжкових видань під час виборчих кампаній, роль і місце книговидань у політичному процесі й політичній комунікації, проаналізовано практику книговидання провідних політичних авторів.

Ключові слова: вибори, книговидання, пропаганда, політичні технології.

Книги давно стали частиною передвиборчих технологій. Використовують їх з різною метою — для пропаганди ідей, політичних сил, піару політиків або ж їхньої дискредитації, боротьби з опонентами.

У багатьох країнах уже склались і традиції книжкового передвиборчого PR. Приміром, у США свої книжкові видання до останніх президентських виборів 2008 року підготували більшість претендентів на пост глави держави. Так, з'явилися друком книги Гілларі Клінтон, Елла Гора, Джона Керрі, Джона Маккейна. Найгучніший успіх мала публіцистична "Сміливість надії" Барака Обами, яка побачила світ 2006 року. Варто сказати, що на ту пору Обама вже був загально визнаним літератором. Власне і сходження на політичний олімп він розпочав у тому числі завдяки й літературі. 1995 року Обама видав "Мрії від мого батька", яка ушлявила його як автора. Наступного року книжку удостоїли почесної літературної премії "Греммі", Обама став сенатором, а "Сміливість надії" — бестселером. З притаманним йому літературним хистом Обама дохідливо ознайомив читачів не тільки зі своєю політичною програмою, а й запропонував спільно порозмірковувати про американські та світові проблеми. Книга стала популярною не лише в Америці, а й була перекладена на більшість європейських мов. 2010 року вийшла і російською [9].

Барак Обама презентує

В українському політичному просторі книжковий ресурс активно почали застосовувати з кінця минулого століття. Своєрідним першопрохідцем тут став історик, а згодом народний депутат від "Батьківщини" Дмитро Чобіт. 1999 року він видав документально-публіцистичну книжку "Свистун, або Чи можна політичного банкрута обирати керівником держави" про Леоніда Кучму. Книга витримала п'ять видань, а сукупний її наклад сягнув майже 500 тисяч примірників. Іще одним виданням, що побачило світ напередодні президентських виборів 1999 року, було "Ворог свободи слова" про переслідування владою української преси, наклад якого становив 100 тисяч примірників.

Значно менш тиражним, але не менш резонансним було видання Дмитра Чобота "Оksamитове шахрайство у Верховній Раді України" про події в українському парламенті початку 2000 року. Після цього проти публіциста організували цивільне та кримінальне переслідування, яке тривало упродовж двох років. Можливо, воно сприяло і політичній кар'єрі автора, який невдовзі став народним депутатом України.

Дмитро Чобіт проти Віктора Медведчука

Про політичну заангажованість Дмитра Чобота, стверджують політтехнологи, свідчать і наступні його твори. Найгучнішим було видання 2001 року книжки "Нарцис, або Штрихи до політичного портрета Віктора Медведчука" про невідомі широкому загалу факти з життя тоді віце-спікера українського парламенту і лідера СДПУ(о), який, за словами Дмитра Чобота, і стояв за його політичним переслідуванням [17]. Книга мала чотири офіційних і кілька неофіційних видань, сукупний її наклад невідомий, вона була розповсюджена також через Інтернет. Окрім них, побачили світ і 12 брошур серії "Нарцисіана" про перебіг судового процесу за позовом Віктора Медведчука до автора та бродівського видавництва "Просвіта", яке першим видало "Нарцис". Ці видання тиражували через публікації ЗМІ, їх розіслали у бібліотеки України та за кордон. 26 липня 2004 року Апеляційний суд Києва визнав Дмитра Чобота винним у втручанні в особисте життя Віктора Медведчука і зобов'язав автора та видавництво виплатити позивачеві грошову компенсацію за моральну шкоду — відповідно 10 та 20 тисяч гривень. У процесі розгляду справи було заарештовано і знищено частину накладу видання "Нарциса" у Рівному, у Бродях стався підпал друкарні "Просвіта" та особистого гаража Дмитра Чобота, де зберігались його книги, — ці події автор також пов'язує із судовим процесом. Пізніше були й інші судові розгляди. Віктор Медведчук вимагав визнати факти, викладені у "Нарцисі", недостовірними, однак суд став на бік уже відповідача.

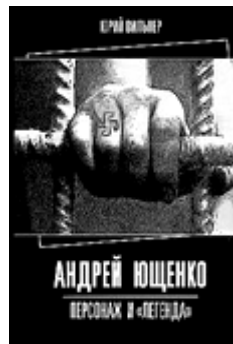
Видання книг Дмитра Чобота здійснювалось, як стверджували свідки, значною мірою за кошти ВО "Батьківщина", членом політради та парламентської фракції якої і був Дмитро Чобіт. Однак згодом "Батьківщина" фактично ухилилась від підтримання Дмитра Чобота в судових процесах, що, ймовірно, і стало однією з причин розриву Дмитра Чобота із Юлією Тимошенко та позначилось на його подальшій передвиборчій творчості...

Загострилось "книжкове" протистояння під час президентських перегонів 2004 року. Гаубиці друкованого слова спрямували насамперед проти кандидата від опозиції Віктора Ющенка. Упродовж буквально двох місяців новоутворений Фонд вільних журналістів імені В'ячеслава Чорновола запропонував читачам одразу кілька видань, присвячених основному супернику провладного претендента на "булаву". У книгах і брошурах Володимира Скачка "Журналіст проти "месії" [12], Андрія Дерепи "Факт Ю" [4], Олексія Ланя "Ющенко. Історія хвороби" [7] чорними фарбами замальовувались життєвий шлях і професійна діяльність експрем'єр-міністра, аргументувалась його неспроможність на посту очільника держави. Видання масово розповсюдили поміж виборців, а у вересні 2004 року представили і на стенді української політичної книги в рамках XVII Московської міжнародної книжкової виставки-ярмарку, що дало підстави опонентам говорити про "російський слід" у антиющенківських виданнях.

Поновилися такі розмови, до речі, і 2008 року, коли у Москві спочатку в електронному, а потім у паперовому форматі видали біографічну книжку ізраїльського автора Юрія Вільнера про батька тогочасного Президента України "Андрій Ющенко. Персонаж і легенда" [1]. У виданні, побудованому на припущеннях, автор фактично стверджував, що батько Віктора Ющенка у період Другої світової війни співпрацював з німцями спершу як табірний поліцай, а потім як табірний інформатор. Не приховував автор і того, що його інтерес до теми був обумовлений поглядами самого Віктора Ющенка на історію війни, зокрема на участь в ній ОУН-УПА. Своє дослідження теми провели і журналісти "Дойче Велле". Вони з'ясували, що "відомого історика і журналіста" Юрія Вільнера... не існує, він — фантом, а сліди від публікації привели до тижневика "2000", який запідозрили у зв'язках з російськими спецслужбами. У самому тижневику свою причетність до книги Вільнера заперечили. Утім, невдовзі видали власну — "Загадки родини Ющенка", куди увійшли матеріали, що друкувались у "2000" впродовж 2006—2008 років, у тому числі — історія батька українського Президента.

Обкладинка книжки Олексія Ланя "Ющенко. Історія хвороби"

Обкладинка книжки Юрія Вільнера "Андрій Ющенко. Персонаж і легенда"

Ще одним виданням 2004 року, на яке звернемо увагу, є праця очільника Української консервативної партії Георгія Щокіна "За кого ж голосувати?", в якій політик спробував дати відповіді на гострі питання, пов'язані з президентськими перегонами, охарактеризував політичну ситуацію, персоналії та основні політичні сили, що прагнули перемоги у

виборах [20]. Видання мало значний резонанс, викликало невдоволення у владних кабінетах. У жовтні 2004 року на автора брошури було здійснено збройний напад, який так і залишився нерозкритим.

На місці скоєння нападу на Георгія Щокіна (у центрі)

Апробовані на виборах—2004 технології були застосовані й під час наступних парламентських та президентських перегонів. Увійшов у нові політичні кампанії і Дмитро Чобіт. Правда, з прихильника "Батьківщини" — БЮТ він перетворився на непримиренного опонента політсили Юлії Тимошенко. У період 2006—2008 років з-під пера публіциста вийшло кілька книг, у яких він критикує й викриває екс-сортатників. Серед них "Монолітне болото, або ЗАТ "БЮТ" про виборчий список Блоку Юлії Тимошенко [16], "Фарисеї, або Неголошена війна в Україні" про причину розколу "помаранчевої" команди і роль у цьому лідерки БЮТ [18], "Ананас, або Новий план захоплення Києва" про соратників Юлії Тимошенко Михайла Бродського та Олександра Турчинова [14]. Утім, найгучнішою і розкрученою за законами PR-технологій стала книжка "Макуха, або Штрихи до політичного портрета Блоку Юлії Тимошенко", яка з'явилась у світ 2008 року десятитисячним накладом у період гострого політпротистояння в Україні [15]. У виданні Дмитро Чобіт акцентував увагу, зокрема, на бізнесових справах та родоводі Юлії Тимошенко, що, стверджують фахівці, зважаючи на українські реалії, було суто політтехнологічним ходом. Сама Юлія Тимошенко назвала книгу замовною і зізналась, що також платила Чоботу за написання творів. Вона казала: "Я всі ці брудні викиди не читаю. Як правило, таким людям платять гроші і вони пишуть. Ми теж колись Чоботу платили гроші, і він теж там гадість писав. На жаль". Правда, судових позовів, на відміну від Медведчука, Юлія Тимошенко не подала.

Схожа політична трансформація сталася і ще з одним "бютівським" автором, відомим письменником-сценаристом Юрієм Рогозою. За місяць до парламентських виборів 2006 року літератор презентував видання "Убити Юлю", в основу якого лягла версія про ніби замах на колишнього прем'єр-міністра Юлію Тимошенко і де карикатурно було зображено її політичних опонентів [10]. Книжку видали у харківському видавництві "Фоліо" накладом 800 тисяч примірників російською і українською мовами та розповсюдили по всій Україні. Юрій Рогоза не приховував мети написання твору. В інтерв'ю для ЗМІ він зауважив: "Вона (книга) написана для того, щоб Юлія Володимирівна Тимошенко перемогла на виборах так звану "Нашу Україну" — їхню Україну та їхніх "друзів".

Цікавою була і реакція на книгу деяких прототипів персонажів твору. Коли Олександра Мороза, лідера українських соціалістів, запитали, як він ставиться до гротескового образу Сам Самича Морозенка, виведеного в книзі Рогозою, він не втримався: "Книга Рогози — це брудний замовний матеріал, але днями вийшла книга Чобота під назвою "Монолітне болото, або ЗАТ "БЮТ" — ось вона написана на документальній основі..."

Зауважимо і те, що майже одночасно з книгою Юрія Рогози побачила світ і "Прицільна дальність" — ще одне

видання, побудоване на сюжеті ймовірного замаху на прем'єр-міністра. Його у київському видавництві "Факт" видав дніпропетровський підприємець Ян Валетов.

Юрій Рогоза: до написання готовий!

Сам Юрій Рогоза через рік презентував читачам уже інше видання — "Убити Юлію-2": як вижити в українській політверстві" [11]. Новий політичний твір, за словами автора, став плодом його розчарувань у лідерці БЮТ. І це вже, ствердив письменник, не пропагандистська брошура, а об'єктивний політичний роман...

Варто сказати, що Юлія Тимошенко — популярний персонаж політичних книжкових видань не лише в Україні. 2009 року відомий (насамперед епатажністю) російський політик Олексій Митрофанов видав книжку "Юлія", присвячену колишньому прем'єр-міністру України [8]. Напередодні президентських виборів автор, за його словами, не хотів скомпрометувати або ж попіарити Юлію Тимошенко, а вирішив лише розповісти читачам про її характер, адже вона "найяскравіша постать світової й української політики". Правда, в устах депутата російської Держдуми, який свого часу профінансував створення порнофільму з героями, "схожими на Юлію Тимошенко й Михайла Саакашвілі", це видавалось не надто щирим. Уже після президентських перегонів, у червні 2010 року, у Москві з'явилась книжка керівника гуманітарних досліджень Російського інституту стратегічних досліджень Тамари Гузенкової "Антропология влади. Юлія Тимошенко" [3]. Попри декларовану симпатію до лідерки БЮТ, авторка фактично заперечує її політичне майбутнє, відводячи їй місце на задвірках великої політики. Причому розрахована книга, за словами Т. Гузенкової, не лише на російського, а й на українського читача.

Тема "російської сторінки" у книзі виборчих баталій України заслуговує окремої ремарки. Ця сторінка також виписана політтехнологами, а продиктована політиками, які по-своєму бачать місце і роль України у сучасному світі. Таке бачення невід'ємне від концепції "русского мира", згідно з якою Україна є його складовою. Звідсіля і привнесення на український ґрунт конфліктів та політичних загострень, спроби ізолювати й дискредитувати Українську державу в очах міжнародної спільноти. На це працюють і книги, назви яких є промовистими — "Незалежна Україна: крах проекту", "Поле бою — Україна", "Зламаний тризубець", "Українська химера" та багато інших. Подібні видання розповсюджують через книжкові торговельні мережі та Інтернет, вони — частина плану інформаційної війни проти України, яка активізується саме під час виборчих кампаній.

Одним з напрямів інформаційного наступу стала і книжкова серія "Проект Росія", що пропагувала нібито переваги монархічної форми правління. Було видано кілька книг серії, які активно рекламували напередодні президентських виборів—2010. Проте росіяни недовго ховали шило у мішку. Як повідомив російський політтехнолог Дмитро Гусєв, справжньою метою проекту було "просування низки

тем, які пізніше могли б бути розіграні в інтересах одного або кількох кандидатів чи політичних сил на президентських і парламентських виборах". Не приховує Д. Гусєв і того, що задуманий проект підтриманий адміністрацією президента Росії та "групою російських бізнесменів, які хочуть відстояти в Україні свої інтереси...".

Прикметною у світлі теми є й розрекламована в Росії книга О. Волі "Американське сало", що також з'явилась напередодні виборів 2010 року [2]. В опусі на 416 сторінок гротесково розповідалось про українську політичну кухню, так би мовити, зсередини, з позицій передвиборчого штабу Віктора Януковича взірця 2004 року. Те, що "Сало" далеко не комерційний проект, підтвердили наступні події. Організатори видання з руху "Воїни креативу" провели кілька гучних пропагандистських акцій з розповсюдження книги. Видання роздавали на вокзалах, в аеропортах, надсилали в Україну поштою. Як зазначив один із лідерів "Воїнів креативу" Михайло Ковальов, було завдання розповсюдити в Україні понад мільйон примірників книги, щоб вона потрапила до кожної української родини. Зрозуміло, що за безоплатне хтось мав платити. Замовники були шоковані, коли самі російські журналісти дослідили справжнє ім'я автора твору. З'ясувалось, за "О. Волею" сховався політтехнолог Олег Матвейчев, іще донедавна штатний радник адміністрації президента Росії.

Утім, повернімося до наших баранів. Книжкові технології з тим чи іншим успіхом використовують більшість політичних сил України. Є вони і в арсеналі Партії регіонів. Однією з перших книжкових ластівок ПР стала книжка "Загадка Віктора Януковича", створена, поза сумнівом, на замовлення письменником Валентином Чемерисом [13]. Дослідження-есе вийшло у Донецьку під час президентських перегонів 2004 року і було розповсюджене Україною накладом 1 200 000 примірників.

Інколи, правда, постріли з книжкової пропагандистської зброї регіоналів влучали у "молоко". Так, до позачергових парламентських виборів 2007 року регіонали видали брошуру Віктора Януковича "...І рік при владі". Презентували її 4 серпня, у день, коли роком раніше лідера ПР вдруге призначили прем'єр-міністром України. Представлене видання спричинило конфуз. Як догледіли критики, зображення державного прапора на обкладинці книги видавці подали перевернутим: зверху — жовтий, знизу — синій кольори, а потрібно навпаки. Наклад видання довелося передрукувати.

*І прапор перевернутий,
і назва не та*

З'явився і двійник пропагандистського видання. Під оригінал опоненти стилізували брошуру "...Останній рік при владі", зміст якої, зрозуміло, був відповідним. Розповсюдження цього видання у деяких областях супроводили і листом ніби одного з керівників депутатської фракції Партії регіонів з проханням до місцевих керівників сприяти розповсюдженню твору.

Політичний конфуз, до слова, стався і ще з однією книгою Віктора Януковича. 2008 року було видано вибрані статті, виступи та роздуми лідера Партії регіонів "Як Україні жити далі". На обкладинці видання використали фотографію Януковича на з'їзді партії "Єдина Росія" у Москві. Щоб уникнути двозначності, видавці заретушували на оригінальному фото стрічку в кольорах російського триколора з карткою учасника з'їзду єдинокорів, що була на шиї в Януковича, і логотип "Єдиної Росії" на трибуні, за якою виступав регіонал.

Однак історія з рихтуванням світліни стала відомою, і нею, звичайно, скористалися опоненти, наголошуючи на приховуванні справжніх намірів і політичних уподобань ПР.

Системний підхід у застосуванні книжкових технологій для пропагування ідей політичної сили продемонструвала Українська консервативна партія під час ведення парламентської виборчої кампанії 2006 року. В УКП пішли шляхом видання "брошур-метеликів" — невеликого обсягу з різних аспектів діяльності консерваторів. Упродовж короткого проміжку часу побачили світ "Сучасний політичний стан та вибір 2006 року", "З вірою у перемогу українства", "Бог і Україна — понад усе!", "Український консерватизм як сутність національної ідеї", "Захист нації і держави: доленосні проблеми", "Парламентські вибори та їх наслідки". Ці видання розповсюджувались через книготоргівлю, використовувались в агітаційній роботі осередків УКП.

Обкладинка книжки Сергія Тігіпка "Україна"

Прикладом продуманого і системного використання книги для пропагування політичних ідей є "книжкова" кампанія спершу просто політика, а потім одного з кандидатів на пост Президента України, лідера політичної партії "Сильна Україна" Сергія Тігіпка напередодні й під час виборчих перегонів 2010 року. Власне, книжки було дві. Перша — "Україна: проект розвитку" побачила світ 2009 року. У ній Сергій Тігіпка виклав своє бачення реформування й проблем ЖКГ, освіти, охорони здоров'я, молодіжного руху тощо. Друга книга

"Україна: громадянський проект", яка вийшла пізніше, була присвячена проблемам місцевого самоврядування. Обидва видання "розкручувались" за усіма правилами книжкового маркетингу — через рекламу на біг-бордах, у пресі, на радіо і телебаченні. Як книжкова подія видання були презентовані на XIII Київському ярмарку "Книжковий світ—2010", львівському XVII Міжнародному Форумі видавців, широко репрезентувались за участю Сергія Тігіпка та активістів "Сильної України" у книгарнях з авторськими автограф-сеціями у Києві, Дніпропетровську, Житомирі, інших містах. Безсумнівно, у книжковій кампанії були задіяні усі місцеві організації "Сильної України". Цілеспрямовано поширювалась теза про те, що гонорар від видань автор передає на придбання літератури для сиротинців. У рамках "книжкової" складової передвиборчої кампанії "Сильна Україна" організувала збирання коштів на закупівлю книг для дитячих будинків. Книги самого Сергія Тігіпка передавали у публічні бібліотеки, з ними можна було ознайомитися через Інтернет.

У передвиборчій гонитві задіюють навіть матеріали авторів, яких вже нема серед живих. Першою в Україні зробила це Партія регіонів. Під час виборчої кампанії 2007 року за сприяння регіоналів було видано посмертну книгу Євгена Кушнарєва "Вибори й вила", яку широко використовували для пропаганди ідей та мети ПР [6]. Інший прецедент — одеський. 2010 року у Південній Пальмірі вийшла книга "Руслан Боделан, якого не знають одесити". Автор, один із засновників Руху і політичний опонент того ж таки колишнього міського голови Одеси Віктор Цимбалюк написав її, як з'ясувалось, іще 2005 року. Як зазначили видавці, він вважав за обов'язок розвіяти негативні міфи щодо свого візаві, які були створені стараннями команди іншого політика — Едуарда Гурвіца. Проте видати книгу Віктор Цимбалюк тоді не встиг. Помираючи, заповів соратникам опублікувати твір, що вони, власне, і зробили. Через п'ять років і саме до наступних виборів.

Володимир Жириновський атакує...

Пропагують себе книгами не лише провідні, а й другорядні політики. У Росії, наприклад, активно "воює" на книжковому фронті ЛДПР її очільник (за першою освітою знавець турецької мови і літератури), знаний книгоман. Книжкова справа відома йому, так би мовити, зсередини. Упродовж семи років аж до 1990-го Володимир Жириновський очолював юрвідділ відомого видавництва "Мир". Екстравагантність і войовничість політичної сили та її лідера віддзеркалюють і назви численних видань Воло-

димира Вольфовича: "Останній кидок на Південь", "Плювок на Захід", "Останній вагон на Північ", "З танками і гарматами чи без танків і гармат", "Останній удар по Росії" та інші. У книжковому вимірі Володимир Жириновський теж мислить глобальними категоріями. Так, він анонсував, зокрема, і стотомне зібрання творів під загальною назвою "Політична класика ЛДПР", кількадесят томів якого уже вийшли.

Стриманіший у тематиці книжкових проявів доктор філософських наук, лідер КПРФ Геннадій Зюганов. Як традиціоналіст він намагається висвітлювати глобальні проблеми сучасності. Перу головного комуніста Росії належать "Уроки життя", "На зламі", "Про росіян і Росію", "Сталін і сучасність", "Глобалізація і доля людства", інші концептуальні та теоретичні видання. Утім, зваживши на поради політехнологів стати зрозумілішим і ближчим до людей, Геннадій Зюганов теж "пішов у народ". У квітні 2007 року (в День сміху) він репрезентував ніби й несподіване для себе видання — "100 анекдотів від Зюганова" [5]. До збірки увійшли веселі, у тому числі й політичні, історії, частину яких придумав сам Геннадій Андрійович, і які, як зазначили у передмові, "відрізняються культурою і можуть розповідатись у невимушеній обстановці, у різних компаніях, на зустрічах, бесідах...".

Епатажністю вирішив принадити читачів і один з лідерів російської опозиції Борис Немцов, авторству якого належить кілька книг. Одну з останніх, яка побачила світ 2007 року у видавництві "Партизан", він назвав виразно — "Сповідь бунтаря, або Політика без бл...ства". Кажуть, книга знайшла відгук у росіян.

Свої книжкові програмні та літературні праці мають і інші лідери російських політичних сил.

Присутні в книжковому просторі й українські політики. Серед найактивніших авторів — Олександр Мороз, Володимир Литвин, Левко Лук'яненко, Анатолій Толстоухов, Дмитро Табачник, Олександр Турчинов, Леонід Черновецький. З новобранців — чиновниця Ганна Герман, яка 2011 року видала прозову "Червону Атлантиду", та народний депутат Олег Ляшко. Фонд імені останнього видав документальну книгу "Україна в WikiLeaks: політика без грифу", де підібрано скандально відоме листування американських посольств з характеристикою у тому числі української політики та політиків.

Володимир Литвин на київському книжковому ринку "Петрівка" знайомиться з книжкою Барака Обами "Сміливість надії"

Завершуючи, варто дати відповідь і на запитання — а чому, навіщо політики пишуть, власне, книги? Безсумнівно, для того, щоб поширити свої погляди, можливо, самореалізуватись, віддати данину своєрідній книжковій традиції. Існує, втім, і суто політтехнологічне пояснення такому феномену. Воно прагматичне. Тим, хто уміє писати, люди (вони ж — виборці) традиційно довіряють більше, адже балакати — не мішки тягати, а грамотність і освіченість цінувались завжди. Окрім того, документально-публіцистичні книги політиків ще й доволі ходовий товар, бізнес. Проте це вже, так би мовити, приємний доважок до популярності.

Список використаної літератури

1. *Вильнер Ю.* Андрей Ющенко: персонаж и легенда / Юрий Вильнер — М. : СамИздат, 2008. — 88 с.
2. *Воля О.* Американское сало / Г. С. Гузенкова. — М. : Алгоритм-книга, 2009. — 416 с.
3. *Гузенкова Т. С.* Антропология власти. Юлия Тимошенко / Г. С. Гузенкова. — М. : ФИВ, 2000. — 384 с.
4. *Дерепа А.* Факт Ю / Дерепан Андрей. — К. : Грот, 2004. — 112 с.
5. *Зюганов Г. А.* 100 анекдотов от Зюганова / Г. А. Зюганов. — М. : ИТРК, 2007. — 80 с.
6. *Кушнарев Е.* Выборы и вылы / Евгений Кушнарев. — К. : Довіра, 2007. — 272 с.
7. *Лань О.* Історія хвороби / Лань Олексій. — К. : Фонд вільних журналістів імені В'ячеслава Чорновола, 2004. — 120 с.
8. *Митрофанов А.* Юлия / Митрофанов Алексей. — Х. : Фолио, 2009. — 320 с.
9. *Барак О.* Дерзость надежды / Барак Обама. — М. : Азбука-классика, 2010. — 416 с.
10. *Рогоза Ю.* Убить Юлю / Рогоза Юрий. — Х. : Фолио, 2006. — 96 с.
11. *Рогоза Ю.* Убить Юлю-2 / Рогоза Юрий. — К., 2007. — 160 с.
12. *Скачко В.* Журналист против "мессии". Фрагменты невосприятия / Скачко Владимир. — К. : Изд. дом Дмитрия Бурого, 2004. — 224 с.
13. *Черемис В.* Загадка Віктора Януковича. Спроба дослідження / Валентин Черемис. — К., 2004. — 96 с.
14. *Чобіт Д. В.* Ананас, або Новий план захоплення Києва / Д. В. Чобіт. — Броди : Просвіта, 2006. — 32 с.
15. *Чобіт Д. В.* Макуха, або Штрихи до політичного портрета Блоку Юлії Тимошенко / Д. В. Чобіт. — Броди : Просвіта, 2008. — 352 с.
16. *Чобіт Д. В.* Монолітне болото, або ЗАТ "БЮТ" / Д. В. Чобіт. — Броди : Просвіта, 2006. — 120 с.
17. *Чобіт Д. В.* Нарцис, або Штрихи до політичного портрета Віктора Медведчука / Д. В. Чобіт. — К. ; Броди : Просвіта, 2001. — 180 с.
18. *Чобіт Д. В.* Фарисей, або Неоголошена війна Україні / Д. В. Чобіт. — Броди : Просвіта, 2006. — 104 с.
19. *Шкляр В.* Залишенець / Василь Шкляр. — Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2009. — 384 с.
20. *Щокін Г.* За кого ж голосувати? Спроба відвертої відповіді / Георгій Щокін. — К. : МАУП, 2004. — 68 с.

В статье рассмотрен вопрос использования книжных изданий во время избирательных кампаний, роль и место книгоизданий в политическом процессе и политической коммуникации, проанализирована практика книгоиздания ведущими политическими авторами.

This article's researching a question about usage of publish during election campaigns, role and place of a books in political communication. Practice of book publishing by famous political figures is also analyzed.

Надійшла в редакцію 22 вересня 2011 року